

NATUURBEHEER MET DE SCHAAPSKUDDE 'TREEKER WISSEL'

IN GESPREK MET SCHAAPSHERDER JOSÉ STRUIK

Heide en schapen zijn al eeuwenlang met elkaar verbonden op Den Treek-Henschoten. Schapen waren de mestleveranciers voor de akkerbouw op het landgoed. Overdag begraaften ze de heide. 's Avonds vonden ze onderdak in de schaapskooien, waarin hun mest werd verzameld. Waardevolle mest die de akkers voedde. Toen rond 1900 de kunstmest werd uitgevonden, betekende dat het einde van de schapenhouderij. De nog resterende schaapskooien zijn de stille getuigen van dit belangrijke verleden. Sinds 2008 zijn de schapen terug van weggeweest in het Treeker landschap. Ook nu speelt hun mest weer een belangrijke rol, evenals hun hoeven, vacht, eetgewoonten en karakter. Ze beheren de natuur en bevorderen de biodiversiteit, net als toen. José Struik (58) hoedt deze kudde dames en heeft ze 'De Treeker Wissel' genoemd. Hoe kom je ertoe om herder te worden?

“Dat gebeurde eigenlijk zomaar. Ik ben geboren en getogen in Friesland, heb een studie diergeneeskunde in Utrecht gedaan, gevolgd door een opleiding voor rentmeester.”

“Tijdens die opleiding liep ik stage bij het Utrechts Landschap. Daar startte tijdens mijn stage een schapentrektocht van Rhenen naar het Gooimeer. Deze tocht werd georganiseerd om barrières in de natuur aan te tonen. Veel van deze barrières zijn inmiddels opgeheven door de aanleg van ecoducten.

Ik verleende hier hand- en spandiensten en kwam zo in aanraking met schapenbeheer. Via het Utrechts Landschap raakte ik betrokken bij een pilot om natuurbeheer te doen met schaapskuddes op de Utrechtse Heuvelrug. Staatsbosbeheer, Utrechts Landschap en Den Treek-Henschoten waren bij deze pilot betrokken. Al snel ontstond de vraag: gaan we dit zelf doen of huren we een kudde in. Na wat rekenen bleek het inhuren van een kudde het meest effectief. Eén van de kuddes van Landschapsbeheer De Wassum uit Venlo werd naar Den Treek gehaald. Vanaf 2008 kwam er ieder jaar een kudde bij. Ik begeleidde deze kuddes op de Utrechtse Heuvelrug. Het natuurbeheer met schapen op Den Treek had sterk mijn voorkeur.”

Schaapsherder José Struik met haar bordercollië

Natuurlijke begrazing met de Treeker Wissel - MvH

Daarom heb ik dit natuurbeheerproject op me genomen en ben ik deze kudde gaan hoeden.”

TREEKER WISSEL

“Mijn komst op het landgoed voelde als een warm bad. Met een hartelijke ontvangst en veel behulpzaamheid. In het begin wist ik de weg niet. Ron Jongedijk reed dan vooruit en hielp mee. Op Henk Bouwman alias Henk Speurneus kon ik ook van meet af aan rekenen. Toen De Wassum begin 2014 een aantal kuddes wilde afstoten, heb ik de Treeker kudde aangeboden gekregen. In april van datzelfde jaar ontstond mijn eigen bedrijf: schaapskudde ‘De Treeker Wissel’. Sindsdien graast mijn kudde op Den Treek-Henschoten en in andere gebieden op de Utrechtse Heuvelrug. Over de naam Treeker Wissel hoefde ik niet lang na te denken. Het gelijknamig ecoduct verbindt twee bijzondere natuurterreinen met elkaar; mijn schaapskudde verbindt mensen.”

NATUURBEHEER

“Mijn kudde bestaat uit ruim 250 Veluwe heideschappen. Vier bordercollies en een auto zijn mijn hulpmiddelen in de bedrijfsvoering. De schapen en ik werken aan de groei van de biodiversiteit en aan het versterken van het ecosysteem. Het natuurbeheer via begrazing vindt plaats in intensieve samenwerking met beheerder Martin Nolsen. We maken samen de jaarplanning en het natuurbeheerplan met ecologische begeleiding.”

“Van april tot december graast de kudde op verschillende terreinen in verschillende gebieden met ieder een eigen natuurdoel. Bij het rondtrekken van de kudde worden insecten, zaden en andere sporen via de wol, de mest en de hoeven tussen de gebieden verspreid.

Door de begrazing wordt de heide op natuurlijke wijze onderhouden, omdat de schapen de ongewenste opslag van jonge berken en dennen tussen de heide vandaan eten. Verder doen ze zich graag te goed aan de grassen die tussen de heide groeien, zoals het pijpenstrootje.

Heide is een cultuurlandschap; de schapen zorgen ervoor dat de heide verjongt en dat dit landschap niet opnieuw in bos verandert. Ook de kwaliteit van de heide en van de soorten heide zie je bij natuurlijke begrazing verbeteren.”

“In de vroege wintermaanden graast de kudde op de weilanden bij de boerenbedrijven op het landgoed. Bij deze vorm van begrazing hebben beide partijen belang: de agrariërs willen van het lange gras af en de schapen hebben extra voeding nodig, omdat ze drachtig zijn. Vanaf december gaat de kudde naar binnen om in februari af te lammeren. In april gaan we weer voor acht maanden op pad.”

“De resultaten van deze vorm van natuurbeheer variëren. In sommige gebieden is er veel geplagd, waardoor ongewenste opslag snel en veelvuldig opkomt.”

Bezoek van de schaapskudde tijdens de Natuurwerkdag 2014 - MN

“Door ze binnen een raster te plaatsen, kan je schapen dwingen om bepaalde begroeiing op te eten. Dit wordt drukbegrazing genoemd. In het ene gebied gaat dat beter dan in het andere. Verder komen schapen op plekken waar maaimachines niet kunnen komen. Bovendien zijn ze veel lichter van gewicht, waardoor de bodemcultuur niet wordt verstoord. Schapenhoeven verbeteren zelfs de bodem.

Ook kostentechnisch is een schaapskudde interessant. Natuurterreinen worden bij het inzetten van schaapskuddes financieel gesteund vanuit de provincie in de vorm van een algemene subsidie-regeling.”

ERVARING

“Sinds de opkomst van natuurlijke begrazing met schaapskuddes heeft de ervaring geleerd dat natuurbeheer niet het enige voordeel is. Cultuurhistorische waarden en recreatie liften in toenemende mate mee. Bij het natuurbeheer betrek ik regelmatig particulieren. Mensen kunnen komen kijken bij het schapen scheren, meelopen met de kudde, schapen drijven, het werk van de honden bekijken en natuurlijk lammetjes knuffelen in het seizoen.”

“Vanaf 2015 organiseer ik dit soort activiteiten ook op Den Treek-Henschoten. In april konden kinderen uit de omgeving lammetjes bekijken en knuffelen. Schaapskuddes brengen mensen bij elkaar; of het nu recreanten of grondeigenaren zijn.”

“Bij mijn werk mag ik rekenen op enthousiasme en hulp van mijn vrijwilligers. Zij helpen bij het aflammeren en bij de verzorging van de kudde.”

WISSELWERKING

“Schaapskuddes zijn niet meer weg te denken uit het landschap. Enerzijds dienen ze het landschapsbeheer; anderzijds dienen ze de samenleving. Het is eigenlijk één grote wisselwerking en samenhang. In mijn beheer probeer ik hier innovatief mee om te gaan.

Wanneer ik aan het wandelen ben met de kudde ben ik de natuur aan het beheren. Wanneer de kudde onderweg is, wordt er onderweg ook begraaasd. Dit biedt voordelen voor iedereen: de opdrachtgever, de natuur, de kudde, de recreant en de herder.”

Meer informatie over de schaapskudde:
www.treekerwissel.nl.

Bezoekers op het landgoed temidden van de kudde - Marc Baars